

Ze hoorden bij de Grote Kerk omdat ze vrijzinnig waren. De orthodoxen hadden pas hun eigen nieuwe kerkgebouw in een ietwat deftige nieuwbouwstraat even buiten de stadssingels. Drie vrijzinnige dominees en een rechtzinnige. Zo lagen toen de kerkelijke verhoudingen in Hervormd Hoorn. Naast de Noorderkerk en de Oosterkerk in de zomer, werd de Grote Kerk het meest gebruikt.

Zondagmorgen om tien voor tien begonnen daar de klokken te luiden tot vijf voor tien als binnen het orgel de kerkdienst inleide.

Uren heeft hij in die kerk doorgebracht, als jongen met zijn moeder mee. Vader was niet kerks. Soms stevig doorlopend, bijna hollend als ze laat waren. Hij wist dat ze laat waren omdat de kerkklokken zwegen en er nog maar zo weinig mensen richting kerkplein liepen. Als ze dan op het nippertje de kerk binnensnelden, als het orgelspel al beëindigd was en de dominee de preekstoel ging bestijgen, dan was hij geïrriteerd en geneerde hij zich voor al die mensen die keurig op tijd binnen waren gekomen.

Binnen was de kerk mooier dan van buiten. Een typisch staaltje van smakeloze negentiende eeuwse bouwkunst. Zo had hij het geleerd van zijn onderwijzers en zijn latere tekenleraar en zo vond hij het zelf ook. Vroeger had er op die plaats een prachtige middeleeuwse kerk gestaan, waarvan mooie afbeeldingen bestonden.

Daar zaten ze dan op de vrije plaatsen, een aantal rijen stoelen voor de mannenbanken achter in de kerk. Vooraan waren de vaste plaatsen met de naam op de rugleuning. Daarna volgden de dubbeljesplaatsen. De dubbeltjes werden geïncasseerd door een tweetal oudere donkergeklede vrouwen, een voor de rechter- en een voor de linkerzijde van het brede middenpad. De vrouwen verstrekten ook voetenbankjes. Het waren harde houten stoelen met een gebogen rugleuning, zodat men toch niet al te ongemakkelijk zat. Er zaten fijne gaatjes in de zitting en de rug, mooie symmetrische cirkels en bogen vormend.

Als zijn gedachten afdwaalden van de lange preek die niet boeiend was of onbegrijpelijk voor hem, dan keek hij rond. Dan telde hij de aanwezigen, zorgvuldig twee maal. Bij één dominee kwamen er altijd wat minder kerkgangers dan bij de anderen, terwijl het toch zo'n vriendelijke man was met een blonde kuif.

In de banken vooraan, achter het hek zaten de ouderlingen en de diakenen. In zwarte pakken en met zwarte handschoenen liepen zij halverwege de dienst tijdens de samenzang behendig langs de rijen met de lange stokken waaraan de fluwelen collectezakken hingen. Tweemaal kwamen ze langs. In iedere hand hield hij twee centen stevig vast. Bang ze naast het zakje te gooien als ze aan zijn warme hand bleven vastplakken, terwijl het zakje onverbidlijk snel de rijen passeerde. Soms knikte de collectant hem haast onmerkbaar toe. Het orgelspel na de preek vond hij vaak erg mooi en het ontroerde hem soms.

Tweede Kerstdag als de vrijzinnige zondagsschool het kerstfeest vierde, was de kerk stampvol. Er konden maar twee toegangskaarten per leerling worden uitgereikt voor ouders en belangstellenden en dat was veel te weinig. Een hoge

kerstboom met echte kaarsen, het kerstverhaal en het samen zingen, de warme chocolademelk en na afloop een cadeautje mee naar huis. Een boekje van Mien Labberton en het laatste jaar bij het afscheid van de zondagsschool een in kunstleer gebonden bijbeltje.

In de oorlog was de kerk een toevluchtsoord. Er werden woorden gezegd die in de kranten en op de radio niet meer gebruikt mochten worden. Dat het zo niet kon doorgaan, maar dat er een einde aan deze ellende zou komen. Dat er weer tijden zouden aanbreken waarin recht en gerechtigheid weer geëerbiedigd zouden worden. In deze kerk is gebeden voor de joden en andere vervolgd, voor de in Duitsland tewerkgesteld, voor de koningin die in Engeland was. In die tijd ook carillonspel op zomeravonden met liederen uit Valerius Gedenckklank. Avonden waarop de mensen naar het Kerkplein kwamen om te luisteren totdat ook de klokken werden weggevoerd.

In die tijd stopte voor deze Grote Kerk plotseling een overvalwagen, mensen werden uitgeladen en tegen de kerkmuur zijn ze doodgeschoten.

Jaren zijn voorbij gegaan. Jongens gaan niet meer verplicht zondagmorgens met hun moeder mee naar de kerk. Ook de gedachten over wat mooi is, wijzigen zich. De negentiende eeuw ligt al ver weg en het wordt historisch de moeite waard dingen en gebouwen uit die periode te bewaren.

Na een lang verblijf in het buitenland was hij op een zomermiddag weer eens in de stad. Hij hield van deze oude stad met zijn karakteristieke plekken en voor hem vol nostalgische herinneringen.

De Grote Kerk. Onder het tochtige torenportaal stonden opblaasbare boten rechtop tegen de muur. Het kerkgebouw was ingericht als toonzaal voor buitenboordmotoren en andere watersportartikelen. De omgeving maakte een wat verwaarloosde indruk. Een gevoel van onbehagen be kroop hem. Een mooie kerk was het nu eenmaal niet en menigmaal had hij er zich zitten te vervelen als hij weer verplicht mee moest. Maar dit, dit commerciële gedoe, kon dat niet ergens anders?

Later las hij over de plannen tot sloop. Wat doe je met zo'n verwaarloosd gebouw, dat geen functie meer heeft, dat niet mooi is en geen echte historische waarde bezit? Slopen en er een groot parkeerterrein aanleggen, op de lege plek een supermarkt of een antiek aandoend openbaar gebouw neerzetten? Altijd is er wat oud en versleten was gesloopt en vervangen door iets dat nu soms mooi wordt gevonden. Maar deze gedachten bevredigden hem niet. Deze zomer zwierf hij weer langs de haven. Door een zekere nieuwsgierigheid gedreven kwam hij op het Kerkplein terecht. Het was er stil. De grote hoge bomen droegen een diepgroen bladerdak, waardoor de zon als door een raster heen brak. Aan de achterzijde van de kerk gingen een man en een vrouw naar binnen. Ze woonden er in een van de ingebouwde appartementen. De kleine huizen rondom het plein, de karakteristieke oude poortjes, ze waren er nog zoals vroeger. En de kerk? Die was opgeknapt, maar was hetzelfde gebleven. Die zou nu wel blijven staan en dat stelde hem gerust. Maar mooi kon hij deze kerk nog steeds niet vinden.